

به نام خداوند جان و خرد

دانش آموزان با آسیب‌های و نایب

(دانش‌آموزی آموزش و توانبخشی)

مؤلفان:

دکتر محمد عاشوری

محسن غنویان

دکتر سیده سیمه جلیل‌آبادی

فهرست نویسی فیبا

سرشناسه	: عاشوری، محمد، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآوران	: دانش‌آموزان با آسیب بینایی و نابینا: (روان‌شناسی، آموزش و توانبخشی) / مؤلفان محمد عاشوری، محسن غفوریان، سیده‌سمیه جلیل‌ابکار.
مشخصات نشر	: تهران، رشد فرهنگ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰-۵۲-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: کودکان مبتلا به نارسایی‌های بینایی
موضوع	: Children with visual disabilities
موضوع	: کودکان مبتلا به نارسایی‌های بینایی -- آموزش و پرورش
موضوع	: Children with visual disabilities -- Education
موضوع	: کودکان مبتلا به نارسایی‌های بینایی -- روان‌شناسی
موضوع	: Children with visual disabilities -- Psychology
موضوع	: کودکان مبتلا به نارسایی‌های بینایی -- توانبخشی
موضوع	: Children with visual disabilities -- Rehabilitation
موضوع	: کودکان نابینا -- آموزش و پرورش
موضوع	: Blind children -- Education
شناسه افزوده	: غفوریان، محسن، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	: جلیل‌ابکار، سیده‌سمیه، ۱۳۶۰ -
رده‌بندی کنگره	: RE ۴۷۵ / ۲۱۱ / ۵
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۰ / ۰۹۷۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۷۲۵۱۶

نام کتاب: دانش‌آموزان با آسیب بینایی و نابینا: روان‌شناسی، آموزش و توانبخشی
مؤلفان: محمد عاشوری، محسن غفوریان و سیده‌سمیه جلیل‌ابکار.

ناشر: رشد فرهنگ

طراح جلد: محسن غفوریان

صفحه‌آرایی: محمد عاشوری

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: واصف

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۳۰۰۰۰ ریال

انتشارات رشد فرهنگ

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰-۵۲-۷

ISBN: 978-600-8530-52-7

آدرس انتشارات: تهران، خیابان مرتضوی، بعد از تقاطع جیحون، پلاک ۷۰۶

تلفن: ۶۶۸۹۰۹۷۶-۷

Email: Roshdefarhang@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۹

پیشگفتار

۱۱

فصل اول: مقدمه‌ای بر آسیب بینایی و نابینایی

۱۱

سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل

۱۲

تصورهای غلط درباره افراد آسیب بینایی و نابینا

۱۲

تبیین اصطلاح‌شناسی

۱۵

تاریخچه افراد با آسیب بینایی

۱۶

تاریخچه آموزش کودکان با آسیب بینایی در جهان

۱۷

تاریخچه آموزش کودکان با آسیب بینایی در ایران

۱۸

تعریف و طبقه‌بندی

۱۸

تعریف و طبقه‌بندی قانونی

۲۰

تعریف و طبقه‌بندی آموزشی

۲۱

میزان شیوع

۲۳

قوانین و خدمات

۳۱

فصل دوم: ساخت و کار چشم و اختلال‌های بینایی

۳۱

سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل

۳۲

حس بینایی و رشد طبیعی آن

۳۴

فرایند دیدن

۳۵

ساختمان و کارکرد چشم

۳۹

علت‌های نابینایی و آسیب بینایی

۳۹

خطاهای انکساری

۴۲

اختلال‌های قرنیه

۴۳

اختلال‌های زلالیه

۴۳

اختلال‌های عنبیه

- ۴۴ اختلال‌های عدسی
۴۴ اختلال‌های ماهیچه
۴۶ اختلال‌های بینایی مربوط به قشر مخ، عصب بینایی و شبکه چشم
۵۰ سایر اختلال‌های بینایی
۵۲ مشکلات ژنتیک و نویدهایی برای آینده

۵۵ فصل سوم: ارزیابی، برنامه آموزش انفرادی و جاییابی

- ۵۵ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۵۶ سنادایی
۵۹ زیربالگری، ارزیابی بالینی و تشخیص
۶۲ آسیب بینایی، نابینایی مادرزادی یا اکتسابی
۶۳ ارزیابی بینایی
۶۴ ارزیابی بینایی که کودک
۶۶ ارزیابی رسانه‌های با سیر
۶۷ ارزیابی فناوری کمکی
۶۹ ارزیابی جهت‌یابی و حرکت
۶۹ ارزیابی سایر حوزه‌های برنامه آموزشی اصلی توسعه یافته
۷۱ ارزیابی استاندارد شده تحصیلی
۷۲ هدف قانون آموزش ویژه: آموزش انفرادی
۷۳ برنامه‌های آموزش انفرادی
۷۷ طرح خدمات انفرادی خانواده
۷۷ طرح انتقال برای نوجوانان با نیازهای ویژه
۷۸ جاییابی و ارائه آموزش ویژه
۸۱ جاییابی‌های آموزشی و حمایت‌ها
۸۴ محیط با کمترین محدودیت

۸۷ فصل چهارم: ویژگی‌های کودکان با آسیب بینایی

- ۸۷ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۸۸ ویژگی‌های رفتاری
۹۰ ویژگی‌های روان‌شناختی و رفتاری
۹۱ رشد مهارت‌های حرکتی

۹۱	رشد شناختی و توانایی هوشی
۹۳	رشد زبان و گفتار و توانایی مفهومی
۹۴	پیشرفت تحصیلی
۹۵	سازگاری فردی و اجتماعی
۹۸	مهارت‌های اجتماعی
۹۹	عزت نفس، اعتماد به نفس و خودبنداره
۱۰۱	مهارت‌های کارکردی، خودیاری و استقلال فردی
۱۰۳	رشد سایر حواس
۱۰۳	مهارت‌های کارکردی بینایی
۱۰۹	فصل پنجم: جهت‌یابی و حرکت
۱۰۹	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۱۱	موانع حرکتی کودکان با آسیب‌های بینایی
۱۱۱	جهت‌یابی و حرکت
۱۱۲	عوامل مؤثر در جهت‌یابی و حرکت
۱۱۴	مهارت در جهت‌یابی و حرکت
۱۱۶	مهارت‌های پیش‌نیاز جهت‌یابی
۱۱۷	اصول جهت‌یابی
۱۱۸	اجزای جهت‌یابی
۱۱۸	علائم راهنما
۱۱۹	نشانه‌ها و سرنخ‌ها
۱۱۹	روش شماره‌گذاری
۱۲۰	اندازه‌گیری
۱۲۱	جهت‌های جغرافیایی
۱۲۱	خودآشناسازی
۱۲۳	فصل ششم: حرکت با کمک راهنمای بینا
۱۲۳	سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
۱۲۴	روش اصلی حرکت با راهنمای بینا
۱۲۶	ملاحظات کلی در حرکت با راهنمای بینا
۱۲۷	مراحل یادگیری فنون حرکت

- ۱۲۷ برگشتن (دور زدن)
- ۱۲۹ ملاحظات کلی در برگشتن
- ۱۲۹ تعویض طرفین (رفتن به طرف دیگر راهنما)
- ۱۳۲ ملاحظات کلی برای تعویض طرفین
- ۱۳۲ عبور از راه‌های باریک
- ۱۳۳ ملاحظات کلی برای عبور از راه‌های باریک
- ۱۳۴ پذیرش یا رد کمک
- ۱۳۵ ملاحظات کلی برای پذیرش یا رد کمک
- ۱۳۵ در از پله‌ها
- ۱۳۷ ملاحظات کلی برای عبور از پله‌ها
- ۱۳۸ عبور از درب‌ها
- ۱۴۰ ملاحظات کلی برای عبور از درب‌ها
- ۱۴۰ نشستن
- ۱۴۶ ملاحظات کلی برای نشستن
- ۱۴۷ فصل هفتم: فنون حفاظت از خود
- ۱۴۷ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۱۴۷ بالا نگه داشتن دست و ساعد
- ۱۴۹ ملاحظات کلی بالا نگه داشتن دست و ساعد
- ۱۴۹ پایین نگه داشتن دست و ساعد
- ۱۵۰ ردیابی
- ۱۵۱ انتخاب مسیر
- ۱۵۲ روش‌های جستجو
- ۱۵۳ پیدا کردن اشیاء افتاده
- ۱۵۵ فصل هشتم: مهارت‌ها و فنون کاربرد عصا
- ۱۵۵ سؤال‌های راهنمای مطالعه این فصل
- ۱۵۶ حرکت با راهنمای بینا و عصا
- ۱۵۶ حفظ و نگهداری عصا
- ۱۵۷ نحوه گرفتن عصا
- ۱۵۹ جابجایی عصا از یک دست به دست دیگر به صورت مورب

۱۹۱	فلسفه آموزش فراگیر
۱۹۱	ارزش ها و باورهای بنیادی در نظام آموزش فراگیر
۱۹۲	مزایای آموزش فراگیر
۱۹۲	چالش ها و موانع آموزش فراگیر
۱۹۳	انتقال به بزرگسالی
۱۹۳	زندگی مستقل
۱۹۶	اشتغال
۱۹۷	نگرش
۱۹۷	رنگه های نگرش
۱۹۸	نمونه مل مؤثر در شکل گیری نگرش
۱۹۸	نگرش و تعارض والدین و اعضای جامعه
۱۹۹	دلایل ضرورت اصلاح نگرش ها و توصیه ها
۲۰۱	فصل یازدهم: ارتباط و همکاری خانواده و متخصصان
۲۰۱	سؤال های راهنمای مطالعه این فصل
۲۰۲	نقش متخصصان و دیدگاه های در حال تغییر آنها
۲۰۴	تأثیر کودک با آسیب بینایی بر خانواده
۲۰۵	واکنش های والدین
۲۰۶	سازگاری والدین و مدل های آن
۲۰۹	واکنش های فرزندان
۲۱۰	سازگاری خواهران و برادران
۲۱۱	رویکرد خانواده محور برای خدمات رسانی
۲۱۲	نظریه نظام های خانواده
۲۱۳	رویکردهای خدمات رسانی و حمایت اجتماعی
۲۱۴	مداخله و حمایت رفتاری مثبت
۲۱۵	مدیریت و هماهنگی در خدمات رسانی
۲۱۷	فهرست منابع

«لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»

پیشگفتار

کودکان با آسیب بینایی یکی از گروه‌های کودکان با نیازهای ویژه هستند که به آموزش ویژه و خدمات خاصی نیاز دارند. یک اصل اساسی آموزش فراگیر هم این است که کودکان با آسیب بینایی در کنار کودکان عادی تحصیل کنند و از آموزش مناسب و فرصت‌های برابر بهره‌مند شوند. در حقیقت ما اعتقاد داریم که حوزه آسیب بینایی به شناخت و مطالعه جامعی نیاز دارد. مطالعه درباره کودکان با آسیب بینایی، مطالعه شباهت‌ها و تفاوت‌هاست. کودک با آسیب بینایی در درجه اول یک کودک است و بعد کودک است با نیازهای ویژه. یعنی ابتدا بر جنبه‌های انسانی و سپس بر ویژگی‌های منحصر به فرد هر کودک تأکید می‌شود. به هر حال، کودکان با آسیب بینایی در برخی حوزه‌ها با کودکان عادی تفاوت دارند. مطالعه درباره کودکان با آسیب بینایی، مطالعه تفاوت‌ها هم است. افراد با آسیب بینایی در همه حوزه‌ها با افراد عادی تفاوت ندارند. در واقع، اغلب این افراد در بیشتر حوزه‌ها مانند افراد عادی هستند.

تاکنون تلاش‌های ارزشمندی برای تدوین آثار در حوزه روان‌شناسی، آموزش و توانبخشی افراد با آسیب بینایی انجام شده است که زحمات دربارۀ مؤلفان، پژوهشگران و متخصصان فرهیخته را ارج می‌نهم. کتاب حاضر در یازده فصل تنظیم شده است. به‌طور جامع مباحث مرتبط با آسیب بینایی، ساخت و کار چشم و اختلال‌های بینایی، ارزیابی، برنامه آموزش انفرادی و جابایی، ویژگی‌های کودکان با آسیب بینایی، جهت‌یابی و حرکت، حرکت با کمک راهنمای بینا، فنون حفاظت از خود، مهارت‌ها و فنون کاربرد عصا، راهبردهای آموزشی و برنامه تحصیلی، آموزش فراگیر، بزرگسالی و نگرش‌ها، ارتباط و همکاری خانواده و متخصصان را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. این کتاب منبع درسی ارزشمندی برای دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی و آموزش کودکان با نیازهای ویژه، علوم تربیتی، توانبخشی، مددکاری و سایر رشته‌های وابسته در حوزه‌های تحصیلی مختلف است.

این اثر که حاصل تجربه‌های حرفه‌ای و یافته‌های علمی و پژوهشی مؤلفان است می‌تواند برای همه اساتید بصیر، کارشناسان خبره، دانشجویان عزیز و مربیان و والدین دلسوز مفید و مؤثر واقع گردد. در اینجا از زحمات ارزشمند همکاران محترم در انتشارات رشد فرهنگ تقدیر می‌شود و از استادان گرانقدر، صاحب‌نظران فهیم و دانشجویان گرامی تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود ما را در جهت غنی‌تر ساختن این اثر یاری دهند.

دکتر عاشوری، غفوریان و دکتر جلیل‌آبکنار